प्रचलित नेपाल लिपिया

वर्णमाला

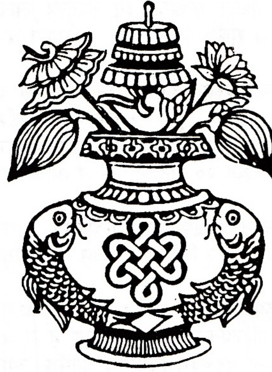
पिकाक :

नेपाल लिपि गुथि

का० जि० का० द० नं० १११/०४१/०४६

सरूया व्याक्कं वां नेपाल लिपि गुथियाक

प्रचलित नेपाल लिपिया वर्णमाला

ने० सं० १११२ वछलागा १०
नेपाल लिपि गुथिया मिंनिदँ वृदिंया लसताय्
छापांगु -७००० द्वः
१८ दँ वृदिंया लसताय् निक्वःगु पिथना
७००० द्वः

पिकाक : नेपाल लिपि गुथि
ख्यौत, गँलाछि साःननि यँ
फोन ल्याः : २७०१०३

मू - २०।-

प्रचलित नेपाल लिपिया महत्व व आवश्यकता विषय छत्वाःचा न्ह्यखँ

संसारय् दकलेसकले तःजाःगु च्वापुगुँया क्वसं बास यानाच्वंगु ज्योतिरूप श्री स्वयम्भू महाचैत्य विराजमान जुयाच्वंगु शान्तिनायक भगवान् बुद्ध शाक्यमुनि जन्म जूगु बुद्ध जन्मभूमि धकाः प्रसिद्ध जुयाच्वंगु उकीसं थन पुरातात्विक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिकया क्षेत्रय् तःधंगु गौरव व महिमा दइच्वंगु जम्बुद्वीपय् अतिकं प्रसिद्धगु पुण्यभूमि नेपाः दे ख्वः।

थनयागु धर्म, संस्कृति, दर्शन, कला व पुरातत्व इतिहास अध्ययन अनुसन्धान यायेत गुलि नं विदेशी विद्वानत आवागमन् जुयाच्वन अमिसं सन्मान पूर्वक चर्चा परिचर्चा याना वइच्वन। पुरातत्व इतिहास धैगु वस्तु थुजाःगु ख्वः कि प्राचीनकालं निसें थायूथासंय् च्वनाः मौनरूप धारण यानाः विशुद्ध ऐतिहासिक गुण वर्णन जुयाच्वंगु अतितवचन व तथ्यवचन अंकित जुयाच्वंगु प्राचीन अभिलेख उख्येथुख्ये लानाच्वन।

थुजाःगु महत्वपूर्ण प्रमाणिक ब्राम्ही, गुप्ता व कुटिला आदि प्राचीन लिपित मध्ये परम्परागत नेपालय् चलेजुया वइच्वंगु थःगु हे विशेषता दइच्वंगु नेपाल आख्ल धालसां प्रचलित नेपाल लिपि ख्वः। थ्व हे लिपियात थौकन्हे नेवारी अक्षर धकाः नं धाइ। आः थन नेपाःया रञ्जना, भुजिंमो, गोमो, पाचुमो, कुँमो, हिंमो, लितुमो, क्वँयंमो, सप्ताक्षर, कुटाक्षर लिपियात तोताः ख्वासयाना, नेपालभाषा साहित्यया प्राधान्य लिपियात कयाः छत्वाःचा ख्वँ न्ह्यथने-

नेपाल देशया विभिन्न जातित मध्ये कला व संस्कृतिया धनी नेवाः जातितयगु साहित्य भण्डारय् सुरक्षित जुयाच्वंगु विभिन्न लिपिमध्ये स्वनामधन्य प्रचलित नेपाल लिपि ख्वः। नेपाल लिपि हे नेपाल भाषाया छगू स्वतन्त्र लिपि धकाः मानेयाना वइच्वंगु दु। थ्वहे लिपि आपालं शासनकालतकं ब्यवहार याना वइच्वंगु सरल व सुगम व सुवोध लिपि धकाः मानेयाना वइच्वन।

प्रसंगवस् थन निगू प्यंगू प्राचीन लिपियागु शताब्दी प्रस्तुत याना च्वना, धायेकि ब्राम्हीलिपि ईश्वीपूर्व ६ शताब्दीनिसें कयाः ईश्वी ३ शताब्दीतक चलेजुल। वयांलिपा ब्राम्हीया द्वितीय रूप गुप्ताक्षर (पूर्व लिच्छवी लिपि) ईश्वी ४ शताब्दीनिसेंकयाः ६ शताब्दीया उत्तरार्द्धतक चलेजुल। अथेहे ब्राम्हीया तृतीयरूप कुटिला (उत्तरलिच्छवी लिपि) ईश्वी ७ शताब्दीनिसें कया ९ शताब्दीतक चलेजूगु ख्वनेदु। थ्वयां ल्यू नेपाल लिपि (नेवारी अक्षर) ईश्वी ९ शताब्दी निसेंकयाः वर्तमान् ईश्वी २० शताब्दीतक नं अविछिन्न रूपं यत्रतत्र ब्यवहार याना वइच्वंगु ख्वनेदु।

तर १९ शताब्दीतक थ्वहे नेपाल लिपियात कयाः चिठ्ठिपत्र, तमसूक निमन्त्रणापत्र, जन्मपत्रिका, शिलापत्र, ताम्रपत्र, स्वर्णपत्र, हरितालपत्र आदि च्वकेगु च्वयेगु परम्परा प्रचलन जुयाच्वंगु ख्वनेदु। थ्वयांलिपा गुगु लिपिया प्रचलन सीमदयेक लोप जुजुं वन।

थ्वहे सन्दर्भय् जितः धाये मास्तेवःगु थ्व दुकि न्ह्यागुनं भाषा भाषीपिनिगु लागि थःगु स्वतन्त्र लिपि दयेमाः धकाः थायूथासय् प्रचार याना वइच्वंगु ख्वनेदु। ख्वः थौंया ख्यातिप्राप्त नेपाल भाषाया साहित्यकार भाजुमयूजुपिसं हे नं थःगु लिपि ब्वनेच्वये मसःपिंनं यक्व यक्व ख्वनेदत। धाथें धायेमाल धाःसा नेवाः आख्यात कयाः ब्यवहार याना वइच्वंगु निगूप्यंगू धार्मिक ज्याखँय् जक ख्वनेदु। गथेकि - बहाः बहिलिइ सुथय्- बहनी नामसंगीति पाठ, स्तोत्र, धारणी ब्वनीबले अथवा धर्मग्रन्थ पाठ याइबले व आगमय् वज्रयानीचर्यागीत (चचा) हालीबले अथेहे पूर्वकाल इलय् दाफाभजन याइबलय् अथवा आगमपूजा व दीक्षायागु विधिविधान् जुइबले पूजाविधिया सफू न्ह्यब्वइबले जक छयलावइच्वंगु ख्वने दु। थुगु परम्परागत विधि नं करंबलं उगु ज्याखँ बन्देजु, गुरूजु, द्यःभाजु, आचाजुपिसंजक चलेयानाच्वंगु ख्वने दु। गबले थुगु थितिरिति धार्मिक कार्यकलाप लोपजुया वनी उबले थुगु लिपियागु नं अस्तित्व परिलोप जुयावनी। केवल आदर्शयागु रूपयूजक ल्यनाच्वनी। अथेनं गुलिंगुलिसिया थुजाःगु भावना जुइधुंकलकि - नेवाः आख्ः धैगु केवल बरे गुभाःजुं जक सयेकासिइका तयेमाःगु व मेमेपिंत ज्याख्यले मदु धैगु तकं सम्झेजुया च्वने धुंकल।

थुगु नेपाल लिपि केवल नेवाः तयूसंजक सयेकासिइका तयेगु मखुकि परन्तु समस्त नेपालबासीपिसं नं सयेकासिइका तयेमाःगु ख्वः - छायूधाःसां थुगु आख्ः नेपाःया इतिहास, धर्म, संस्कृति, कला व पुरातत्व सम्बन्धि ज्ञानया भण्डार थुकी सन्निहित जुयाच्वंगु दु। अकिं थुगु लिपियात सकल नेपामिपिसं अध्ययन व मनन् यानाः उचित स्वागत सन्मान् यायेमाःगु दु।

अपशोचंया ख्वँ थ्व दुकि - गुलिनं विदेशी विद्वान्पिसं थुकियागु महत्व व प्रयोजना सिइकाः आदरसत्कार यानावन उलि स्वदेशी नेपाली जनतां उचितसन्मान् मयासे थ्वया विपरित अपमान याःगु ख्वने दु। थुकियागु ज्वलन्त उदाहरण थ्व दु कि अमूल्य व दुर्लभ उपदेशं जायाच्वंगु झीगु प्राचीन लिपिबद्ध अभिलेखत क्यूरिओ बस्तु नापनापं निरन्तररूपं पिहाँवनाच्वंगु ख्वने दु।

श्री ५ या सरकार पुरातत्व विभागं नं राष्ट्रयागु क्रमबद्ध विशुद्ध इतिहास तयार यायेनिम्ति प्राचीन लिपियागु नं महत्व दु धैगु महसूस यानाः पुरातत्व प्रकाशनमाला २ भागस "नेवारी लिपि वर्ण परिचयनामक पुस्तक"व हानं मेगु "नेपाल लिपि विकास तालिका" जनसमक्ष प्रकाशय् हयाबिल। थुगु निगू प्रकाशनया लेखक तथा सम्पादक थःगुहे परिश्रमं तयारयाना बियागु ख्वः। अथे हे राजकीय प्रज्ञाप्रतिष्ठानयागु पाखें नं प्रकाशित जूगु "नेपाल लिपि प्रकाश" नामक सफू नं थम्हं हे च्वयाबियागु जुल। फलस्वरूप राष्ट्नायक श्री ५ वीरेन्द्र सरकार यागु ल्हातं ने. सं. ११०६ (२०४३) स "महेन्द्र प्रज्ञा पुरस्कार" प्रदान यागु जुल।

आः थनलि नेपाल लिपि सयेकेगु इच्छा दुपिं महानुभावपिनिगु लागि प्रसंगवस् सुझाव व सुगम उपाय कना च्वना प्रचलित नेपाल लिपि ब्राम्ही, गुप्ता, कुटिला, रञ्जना व भुजिंमो लिपिथें ब्वने थाकु मजू, अःपुहे धायेमाः। थुगु आखः झन्दै प्राचीन देवनागरी लिपिनाप मिलेजूवः। स्वरवर्ण १६ गः आखः मध्ये उ, ऊ, ऋ ॠ देवनागरी समान जू। अथेहे ब्यञ्जनवर्णया ३६ आखः मध्ये १४ आखः (ङ, छ, ज, ञ, ठ, ड, ण, फ, भ, र, व, श, क्ष, ज्ञ,) देवनागरी लिसे मिलेमजू। मेगु ब्याक्व समानान्तर जू। थथेहे ल्याखय् नं (४, ५, ६, ७) थुगु प्यंगः अंक देवनागरीलिसे फरक खनेदु, मेमु उथें। अथेहे स्वरवर्ण संयुक्त ब्यञ्जनवर्ण च्वयेबले नं ७ आखःया गति फरक जूगु खनेदु। व छु छु धाःसां (ग, ञ, .ठ, ण, थ, ध, श) थुलि आखः “ककाकिकी” या रूपसमान् मिलेमजू। ए, ओ, ऐ, औ च्वयबले न्त्यने गोलाकार ध्वः च्वयेगु चलन दु। थुगु प्रकारं य, र, ल, व संयुक्ताक्षर समान ब्ववहार याना वइच्वंगु खनेदु। अकिं थुगु लिपि जनसाधारणं च्वयेगु ब्वनेगु उप्वःयानाः अःपुक्कहे ब्यवहारय् हयेफु। थुलि याकनं अःपुक्क प्रचारप्रसार जूगु नेपाल अधिराज्यया गुगुनं पाण्डुलिपिं स्थान काःगु खनेमदु। उदाहरणया निम्ति थ्व धायेफुकि - झीगु नेपाःया प्राचीन साहित्य भण्डार नेपाल राष्ट्रिय अभिलेखालय केशरलाइब्रेरी, राष्ट्रिय पुस्तकालय, व आशासफूकुथिया भण्डारय् छकः दुहांवनाः स्वःवन धाःसा अर्थात् अनंया धलःपौ पुइकाः अध्ययन व अनुसन्धान याना स्वतधाःसा नेपालय् खनेदुगु सम्पूर्ण लिपित मध्ये उप्वःयाना ल्याखय् जाःगु थ्व हे प्रचलित नेपाल लिपि हे सिद्ध जूवःगू खने दु। उदाहरणया निम्तिं थ्व धायेफुकि-प्रचलित नेपाल लिपि उल्लिखित जुयाच्वंगु निम्न प्रकारया विविध विषय उपलब्ध जूगु खनेदु, धायेकि-

धर्मसूत्र व पुराण-धर्मकर्मया उपदेश/ब्यूह-थाय् व जीवन चरित्रया ग्रन्थ। जातक कथा-भगवान् बुद्धयागु पूर्वजन्मया कथा। अवदान-बुद्धवोधिसत्व व भक्तजनपिनिगु पूर्वकथा। महात्म्य-तीर्थ, पर्वत, गुफा एवं धार्मिकप्रथायागु वर्णन। वंशावली-नेपाःया थितिरिति, राजनैतिक विविध घटना उल्लेख जुयाच्वंगु। स्तुतिबुद्धवोधिसत्व एवं देवीदेवतापिनिगु गुण वर्णन याना तःगु। धारणी-सूत्रतंत्रया संक्षिप्तिकरण व देवीदेवताया विद्या, मन्त्रया संक्षिप्तिकरण। चर्यागीत-गुह्यदेवीदेवतापिं पूजा याइबले आगमय् च्वनाः हालीगु वज्रयानी गीतसंग्रह चचासफू। दाफाभजन-विभन्न ऋतु व महिना विशेषं राग ताल सूरं हालीगु देवीदेवताया वर्णन व विविध घटनाया सारांशया रूपय् उल्लेखयानातःगु पद्यमय रचना। नाटक-इलेबिले थायथासय् छगू नं छगू लसताय् हुइका वइच्वंगु प्याखंया वर्णन। पूजाक्रियाकाण्ड-जन्मनिसें कयाः अन्त्येष्टि क्रियातक थः थःगु संस्कार पद्धति अनुसारं विविध पर्वकालय् जुइगु पूजासफू। राजनीति शास्त्र-राजा व प्रजाया दथ्वी पारस्परीक पालन यायेमाःगु हितोपदेश आदि नीतिसंग्रह। थुगु किसमं शुद्धाशुद्धया ज्ञानशिक्षा बिइगु ब्याकरण शास्त्र। पद्यरचना व राग ताल सूर मिलेयाइगु प्रविधिया शिक्षा बिइगु छन्द शास्त्र। अनेक सुन्दर उपमा काब्य अलंकार रसं जाःगु काब्यशास्त्र व विविध भाषाभाषीपिनिगु खँग्वः धुकू कोष अभिधान। विविध मत-मतान्तरया पराकाष्ठाय् थ्यनाच्वंगु महान् उच्चविचार दर्शनशास्त्र। चतुषष्ठी कला विषय लक्षण परीक्षा ज्ञान बिइगु शिल्पशास्त्र। रोगादि शारीरिक कष्ट शान्त यायेगु उपचार व निदान सिइकेबिइगु उपदेशं जाःगु आरोग्य लाभ जुइगु आयुर्वेदशास्त्र। ग्रहगतिपाखें जुइगु दीनदशा निवारण यायेगु प्रयुक्ति व तारागण नक्षत्र, चन्द्रसूर्यया गति संचालन जुइगु लक्षण ज्ञान बोध याकीगु ज्योतिषशास्त्र व प्रकार जम्भन, स्तम्भन, मोहन, बंशीकरण, उच्चाटन, मारण सम्बन्धी विधिविधान् ब्याख्या यानातःगु व गुह्यति गुह्य रहस्यमय साधन प्रक्रियासमेत उल्लेख जुयाच्वंगु तन्त्रशास्त्र इत्यादि विषय उपलब्ध जुयाच्वंगु दु।

अझ, थुलिजक मखुकि उगु ग्रन्थगार राष्ट्रिय अभिलेखालयं पिनेपिहांवयालि सुनं अन्वेषक अनुसन्धानकर्तापिंस छकःहानं सिंहावलोकन यानाः स्वनिगले दुनेच्वंगु बौद्धविहार, मठमन्दिर, राजप्रसाद, धर्मशाला, दिगी, आगम, सतः, चपाः, ननि, चुक, लाछि, गल्ली एवं लोंहिति, तुं, जहूं, पुखू, अले गुँ, बुँ व टाफु लँ, खुसि, तीर्थ आदिथाय्थासय् इलेबिले विभिन्न श्रद्धालु दानपतिपिंसं तयावंगु अनेक कीर्तिस्थितिया प्रमाण स्वरूप साक्षी रूपय् थ्व हे प्रचलित धर्मलेख, पुरातात्विक सम्पत्ति झीगु सांस्कृतिक जननिधी-शिलापत्र, ताम्रपत्र, स्वर्णमत्र, तालपत्र, नीलपत्र, हरितालपत्र, कागजपत्र, भूजापत्र एवं काष्ठपत्र, इष्टिकापत्र, लोहंपत्र, मुद्रा, पूर्ति आदि व नापं तुलापौ, बिलंपौ, पौभाः इत्यादि; अंकित याना वइच्वंगु खनेदु। अझ हानं थनंनं दुने दुहांवनाः स्वतधाःसा थ्व नं धायेफुकि देवदेवालय् तानातःगु शिखेवस्तु व पूजा सामाग्री तथा देवदेवा-देवीदेवतापिनिगु तिलहिल, छत्रध्वजपताका, तानवितान, इलां, झुलथि, तोरण, थखलु-कोखलु, म्हुतःपौ इत्यादिस थ्व हे प्रचलित नेपाल लिपियात कयाः झी पूर्वजपिंसं ब्यापकरूपं धया थें प्रचारप्रसार याना वइच्वंगु खनेदु।

थजाःगु महत्व व प्रसिद्धप्राप्त नेपाल लिपि झीगु अमूल्यगु साहित्य संस्कृतिया भण्डार चायेकेत मगाःगु मूलूखाया ताःचा थें जुयाच्वंगु खः धैगु निश्चय यानाः थ्वैगु महत्व व गौरवयात ध्यानाकर्षक यानाः थौं थुगु-नेपाल लिपि गुथिं थ्वयागु प्रचारप्रसार नितान्त आवश्यक महसूस यानाः अमूल्य समय, बुद्धि, परिश्रम खर्चयानाः थौंयागु युगयात ल्वयेक छिंक बांलाक हिसिदयेक पिथंगुलिं जिगु दुनुगलं निसें “नेपाल लिपि गुथि परिवारयात” आपाः आपालं सुभाय् देछाया च्वना।

आशा दु थुगु सफू नेपाःया अस्तित्वप्रति श्रद्धां अभिप्रेरित जुयाच्वंपिं व गौरवान्वित जुयाच्वंपिं गुलिनं नेपाःया सच्चा नागरीक जुयाच्वपिं समस्त नेपाःमि भाजुमयजुपिंसं छगू छगू प्रति थुगु सफू न्यानाः नेपाल लिपि सयेकासिइकाः थःगु मातृभूमि नेपाः देयागु धर्म, संस्कृति, कला व साहित्ययागु अर्थ विशुद्धिया महत्वयात बांलाक थुइका सयेकासिइका कायेफुपिं जुइमा धकाः नेपाःया अधिष्ठाता वसपोल धर्मराजिक श्री स्वयम्भू महाचैत्य धर्मधातु वागीश्वरयाके प्रार्थना यानाच्वनागु जुल। अस्तु।

विनीत-
ने.सं. १११९ यंला गाः ३
भाद्रकृष्ण तृतीया
(बसुन्धराव्रत)

हेमराज शाक्य
ललितपुर, महाबौद्ध
थैना
जयश्रीविहार।

नेपाल लिपि गुथिया थःगु खँः-

नेपाल लिपि गुथिया मू उद्देश्य मध्यय् छता नेपाल लिपियात संरक्षण व ब्यापक प्रचार-प्रसार यायेगु खः। थ्व हे तातुनाः नेपाल लिपि गुथिं स्वनिगः दुने जक मखु नेपाःया थी थी जिल्ला व क्षेत्रय् प्रचलित नेपाल लिपिया कक्षा कया वयाच्वनागु खः। थुकथं कक्षा कया वया च्वनासां प्रचलित नेपाल लिपियागु वर्णमालाया मगाः मचाः थें अनुभव जुयाच्वं। थुकिं यानाः लिपि कक्षा कायेबलय् नं आखः छगू रूपं पिज्वया मच्वंगु खः। थ्वहे मगाः मचाःयात पूवंकेत लिपि गुथिया ग्वसालय् गुथिपाखें वर्णमालाया ज्यापौ न्ह्यब्वसें ने.सं ११०९ दिल्ला थ्व पंचमि कुन्हु, आशा सफू कुथिस भाषा निभाः प्रेम बहादुर कंसाकारजुया सभापतित्वय् छगू लिपि गोष्ठी यानागु जुल। थुगु गोष्ठीइ ब्वति कयादीपिं लिपिगुथिया प्रतिनिधि दुजःत व लिपि विद् व भाषा विद्पिं हेम राज शाक्यवंश, शंकर मान राजवंशी, पुष्प रत्न 'सागर,' पूर्ण हर्ष बज्राचार्य, काशीनाथ तमोट, राजाशाक्य पिसं ब्वति कया दीगु खः। कम्प्यूटरय् थ्व आखः गुकथं दयेके ज्यू धइगु जानकारी बियादीम्ह भाजु कमल तुलाधर खः। थुगु गोष्ठीइ जूगु सहलह पाखें क्वःज्यूगु लिच्वः हे थ्व "वर्णमाला" खः। खतुं थ्व गोष्ठी यानाः छुं ई लिपा हे थ्व वर्णमाला पिथनेगु तातुनागु खः। तर देशया काल व परिस्थिति अले गुथिया थःगु नं थी थी समस्यां यानाः थ्व पिथनेत लिबात। लिबाक्क हे पिथनागु जूसां थ्व वर्णमालां छेँय् च्वनाः हे प्रचलित नेपाल लिपि सयेके मंदुपिं लिपि प्रेमी पिन्त यक्व ग्वाहालि बी धइगु जिमिगु आशा। थ्व वर्णमाला सम्बन्धी गुगुं नं सुझाव दःसा जिमिसं उकियात लसकुस यानाच्वना। गुकिं यानाः जिमित लिपा लिपा थ्यंकं थुज्वःगु वर्णमाला पिथनेत हःपाः दइ।

वर्णमाला सुथां लाक्क पिथनेत ग्वाहालि यानादीपिं:

न्हापांगुः

साहू ज्ञानज्योति कंसाकार (एल.पि. ज्योति एण्ड कं.) पाखें:- दुनेया दक्वं भ्वंयात माक्व दां १९,५००।- तका

भाजु कमल जोशी (काठमाडौं छापाखाना) पाखें:- छपाई सम्बन्धी दक्वं ज्या

लिपि गुथिया संरक्षक भाजु हेमराज शाक्य पाखें:- सफूया न्ह्यखँ व ५,०००।- तका

CAS पाखें:- कम्प्यूटर सम्बन्धी माःगु ज्या, फोन २१६०७६

भाजु शरद वीर कंसाकार पाखें वर्णमालाया आखः च्वयेगु ज्या याना दीगुलिं वय्कःपिं सकलसितं लिपि गुथिपाखें आपालं आपाः सुभाय् देछाया च्वना।

निक्वःगु

निक्वःगु पिथनाया निंतिं मुक्कं छपाई ग्वाहालि याना दीगुलिं इन्द्रेणी अफसेट प्रेसया भाजु ज्ञानेन्द्र मानन्धरयात नेपाल लिपि गुथि पाखें यक्व यक्व सुभाय देछाया च्वना।

मा- आखः(VOWEL) स्वर वर्ण

मा-आखः मुक्कं झिंखुग्वः (१६) दु-

अ					
आ					
इ					
ई					
उ					
ऊ					

ऋ					
ॠ					
ऌ					
ॡ					
ए					
ऐ					
ओ					

औ					
अं					
अः					
अँ	थ्व आखः नेपाल भाषाया स्वभाव व न्वसू (उच्चारण) कथं मा–आखःया झ्वलय् दुथ्याके माःगु खनेदु।				

बा–आखः (CONSONANT) ब्यञ्जन वर्ण

बा–आखः मुक्कं सुइखुग्वः (३६) दु

क					
ख					
ग					
घ					
ङ					
च					

छ

ज

झ

ञ

ट

ठ

ड

ढ					
ण					
त					
थ					
द					
ध					
न					

प	प				प
फ	फ				फ
ब	ब				ब
भ	भ				भ
म	म				म
य	य				य
र	र				र

ल

व

श

ष

स

ह

क्ष

त्र	
ज्ञ	

थुपिं न्यागः आखः नेपाल भाषाया थःगुहे पहः दुगु आखः खः। थुपिं महाप्राण वर्णय् लाःगु जक मखसें न्हासं थ्वइगु स्वतन्त्र आखः जूगुलिं बा–आखलय् दुथ्याके माःगु खनेदु।

लख मग घल नस गल

रूस गन ङल सल

कलभ गगग लकस यलख वनस

बसग यसल कयन मकल

वलख सकल मयल ससल ननक

थलवल गलयग वङगल जबखब

सलमल करुन घलमल भकमक

इ्वः आखः

च्वय् न्ह्यथना तःगु बा–आखलय् क्वय् दगु

ग ञ ठ क्ष थ ध श

न्ह्यगः आखलय् छूयं (म्वः) च्वनी मखु। ल्यंदुगु आखलय् जक छूयं च्वनी। छूयं दुगु व मदुगु बा–आखःयात इ्वः आखलय् (मा–आखःया–रूपावलिइ बा–आखः) यंके बलय् क्वयबिया तःथें जुइ

क	का	कि	की	कु	कू	कृ	कॄ	के	कै	को	कौ	कं	कः
ख	खा	खि	खी	खु	खू	खृ	खॄ	खे	खै	खो	खौ	खं	खः
ग	गा	गि	गी	गु	गू	गृ	गॄ	गे	गै	गो	गौ	गं	गः
घ	घा	घि	घी	घु	घू	घृ	घॄ	घे	घै	घो	घौ	घं	घः
ङ	ङा	ङि	ङी	ङु	ङू	ङृ	ङॄ	ङे	ङै	ङो	ङौ	ङं	ङः

त	ता	ति	ती	तु	तू	तृ	तॄ	ते	तै	तो	तौ	तं	तः
थ	था	थि	थी	थु	थू	थृ	थॄ	थे	थै	थो	थौ	थं	थः
द	दा	दि	दी	दु	दू	दृ	दॄ	दे	दै	दो	दौ	दं	दः
ध	धा	धि	धी	धु	धू	धृ	धॄ	धे	धै	धो	धौ	धं	धः
न	ना	नि	नी	नु	नू	नृ	नॄ	ने	नै	नो	नौ	नं	नः
प	पा	पि	पी	पु	पू	पृ	पॄ	पे	पै	पो	पौ	पं	पः
फ	फा	फि	फी	फु	फू	फृ	फॄ	फे	फै	फो	फौ	फं	फः
ब	बा	बि	बी	बु	बू	बृ	बॄ	बे	बै	बो	बौ	बं	बः
भ	भा	भि	भी	भु	भू	भृ	भॄ	भे	भै	भो	भौ	भं	भः
म	मा	मि	मी	मु	मू	मृ	मॄ	मे	मै	मो	मौ	मं	मः

य	या	यि	यी	यु	यू	यृ	यॄ	ये	यै	यो	यौ	यं	यः
र	रा	रि	री	रु	रू	रृ	रॄ	रे	रै	रो	रौ	रं	रः
ल	ला	लि	ली	लु	लू	लृ	लॄ	ले	लै	लो	लौ	लं	लः
व	वा	वि	वी	वु	वू	वृ	वॄ	वे	वै	वो	वौ	वं	वः
श	शा	शि	शी	शु	शू	शृ	शॄ	शे	शै	शो	शौ	शं	शः
ष	षा	षि	षी	षु	षू	षृ	षॄ	षे	षै	षो	षौ	षं	षः
स	सा	सि	सी	सु	सू	सृ	सॄ	से	सै	सो	सौ	सं	सः
ह	हा	हि	ही	हु	हू	हृ	हॄ	हे	है	हो	हौ	हं	हः
क्ष	क्षा	क्षि	क्षी	क्षु	क्षू	क्षृ	क्षॄ	क्षे	क्षै	क्षो	क्षौ	क्षं	क्षः
त्र	त्रा	त्रि	त्री	त्रु	त्रू	त्रृ	त्रॄ	त्रे	त्रै	त्रो	त्रौ	त्रं	त्रः
ज्ञ	ज्ञा	ज्ञि	ज्ञी	ज्ञु	ज्ञू	ज्ञृ	ज्ञॄ	ज्ञे	ज्ञै	ज्ञो	ज्ञौ	ज्ञं	ज्ञः

नेपाल लिपि गुथि यासा गगा
माहनी अगा लाय्कू सम्कुथि
हाङ्गाचा थःथिति कःका गोचा सिंकँ
नेपाल भाषा मंकाः खलः
धौराः ङ्नाय सूपाँय् अय्मद् खाया
गुगुमालि लसगा कगांमति नसना
हसना ङ्हिया कायग कौवि गिगियाया

चिना–आखः (COMPOUND LETTER)

बा–आखःया धातु छगः स्वयाः उप्वः, मा–आखः छगः नापं वल (स्वात) धाःसा अजाःगु आखःयात चिना–आखः धकाःधाइ। गथे,

क् + य = क्य → क्य
क् + र = क्र → क्र
क् + ल = क्ल → क्ल
क् + व = क्व → क्व

थुकथं उखे न्ह्यब्वयातःगु चिना–आखलं छु सी दु धाःसा देवनागरी चिंके बलय् खवं जव पाखे वनीसा थुगु लिपिइ आखः स्वाःवइ बलय् न्ह्याबलें च्वं क्वाहां वइ। हाकनं न्ह्यःनेया आखः बाःगः वा चिहाकय्क जक न्ववायेगु जूसां न्ह्यःनेया आखः न्हापां छगः च्वयाः अनं क्वय्तिनि मेगु आखः च्वं वइ। आखः चिंके बलय् गनं गनं न्ह्यःने वइबलय् व ल्यूने च्वनी बलय् व हे छगः आखलय् नं छुं भचा पानाच्वंगु खने दयेफु। गुगु क्वय् बियागु दसुलिं अझ उप्वः स्पष्ट याइ।

क – थ्वया म्हुतुप्वाः न्ह्यःने जूगुलिं आखः चिंके बलय् ल्यूनेया ल्हाः न्ह्याबलें पिहां वइ। उकार तयेगु थाय्यात म्हुतुप्वाः धायेगु चलन दु। म्हुतुप्वाः गन दु, अन आखः चिंकेगु परम्परा दु। गथे,

क्य – क्य भक्त – भक्त

क्न – क्न, क्म – क्म, क्स – क्स

– थ्व आखलय् छ्यं मदुगु वा छ्ध्वलं म्वलय् थियाच्वंगु बा–आखः स्वाःवल धाःसा क्वय् बियातःथें जुइ।

गग –　　　　ग्थ –

ग्न –　　　　ग्वाः –

अथेहे थुकिइ निध्वलं म्वलय् थियाच्वंगु आखः स्वाःवल धाःसा थुकथं जुइ।

ग्म –　　　　ग्य –

– थ्व आखः न्ह्यःने व ल्यूने चिंके बलय् क्वय् बियातःथें जुइ।

न्ह्यःनेः– च्य –　　　　च्छ –

ल्यूनेः– ञ्च –　　　　श्च –

– थ्व आखलयनं ल्हाः दुगुलिं चिंके बलय् न्ह्याबलें ल्हाः पिहां वइ।

ज्ज –　　　　ज्व

ज्म –　　　　ज्य

– थ्व आखः न्ह्यःने च्वनी बलय्

ण्य –   ण्ड –

ल्यूने वइ बलय्

ण्ण –   ष्णु –

ग – थ्व आखः छ्ध्वलं म्वलय् थियाच्वंगु बा–आखः नाप न्हापा चिंके माःसा क्वय् बियातःथें जुइ।

त्क –   त्न –

त्व –   त्ल –

हाकनं निध्वलं म्वलय् थियाच्वंगु बा–आखः नापं न्हापा वल धाःसा–

त्थें –   त्मा –

त्य –   त्स –

अथेहे थ्व चिना आखलय् ल्यूने चिंके माल धाःसा क्वय् बियातःथें जुइ।

क्त –   ख्त –

त्त –   न्त –

𑐠 – थ्व आखः छध्वलं वा निध्वलं म्वलय् थियाः न्ह्यःने वइ बलय्

थ्य – 𑐠𑑂𑐫 थ्व – 𑐠𑑂𑐰

अथेहे ल्यूने वइ बलय्

स्थ – 𑐳𑑂𑐠 न्थ – 𑐣𑑂𑐠

𑐢 – थ्व आखःनं छध्वलं वा निध्वलं म्वलय् थियाः न्ह्यःने वइ बलय्

ध्य – 𑐢𑑂𑐫 ध्व – 𑐢𑑂𑐰

अथेहे थ्व'न' व 'व' नाप ल्यूने चिंके माल धाःसा थुकथं जुइ।

न्ध – 𑐣𑑂𑐢 व्ध – 𑐰𑑂𑐢

न्ध्य – 𑐣𑑂𑐢𑑂𑐫

𑐨 – थ्व आखः न्ह्यःने चिंके माःसा,

भ्य – 𑐨𑑂𑐫 भ्व – 𑐨𑑂𑐰

अथेहे ल्यूने चिंके माःसा–

दृभ – द्भ   म्भु – म्भु

त्र- थ्व चिना-आखलय् न्हापा वइ बलय् च्वय् रेफ ब्वयेकेगुसा लिपा वइ बलय् अथेंतु तयेगु। गथे,

र्च – र्च   र्य – र्य

क्र – क्र   म्र – म्र

च्वय् न्ह्यब्वयागु दसुलिं क्वय् बियागु खँ सीदइ।

१) छुं नं आखः चिंके बलय् व आखःया म्हुतुप्वालय् वा उकार तये थाय् जक स्वाःवइ।

२) छ्यं मदुगु आखः न्हापा वलधाःसा वया लिपा वइगु आखः छ्यं दुसां व आखः छ्यं मदुगु ल्याखय् वनी।

३) अथेहेतुं चिंके बलय् छ्यं दुगु आखः न्हापा वयाः लिपा छ्यं मदुगु आखः च्युंवःसा उगु आखः छ्यं दुगु ल्याखय् वनी।

४) ल्हाः दुगु छुं नं आखः चिना-आखलय् वइ-बलय् अकारय् जक ल्हाः पिहां वइ।

बा–आखलय् 'य' चिना

क्य	ख्य	ग्य	घ्य	ङ्य
च्य	छ्य	ज्य	झ्य	ञ्य
ट्य	ठ्य	ड्य	ढ्य	ण्य
त्य	थ्य	द्य	ध्य	न्य
प्य	फ्य	ब्य	भ्य	म्य
य्य	ल्य	व्य	श्य	ष्य
स्य	ह्य	क्ष्य	त्र्य	ज्ञ्य

बा–आखलय् 'र' चिना

क्र	ख्र	ग्र	घ्र	ङ्र
च्र	छ्र	ज्र	झ्र	ञ्र
ट्र	ठ्र	ड्र	ढ्र	ण्र
त्र	थ्र	द्र	ध्र	न्र
प्र	फ्र	ब्र	भ्र	म्र
य्र	र्र	ल्र	व्र	श्र
ष्र	स्र	ह्र	क्ष्र	ज्ञ्र

बा–आखलय् 'ल' चिना

क्ल	ख्ल	ग्ल	घ्ल	ङ्ल
च्ल	छ्ल	ज्ल	झ्ल	ञ्ल
ट्ल	ठ्ल	ड्ल	ढ्ल	ण्ल
त्ल	थ्ल	द्ल	ध्ल	न्ल
प्ल	फ्ल	ब्ल	भ्ल	म्ल
य्ल	ल्ल	व्ल	श्ल	ष्ल
स्ल	ह्ल	क्ष्ल	त्र्ल	ज्ञ्ल

बा–आखलय् 'व' चिना

क्व	ख्व	ग्व	घ्व	ङ्व
च्व	छ्व	ज्व	झ्व	ञ्व
ट्व	ठ्व	ड्व	ढ्व	ण्व
त्व	थ्व	द्व	ध्व	न्व
प्व	फ्व	ब्व	भ्व	म्व
य्व	ल्व	व्व	श्व	ष्व
स्व	ह्व	क्ष्व	त्र्व	ज्ञ्व

बा-आखः निग्वः चिना

क्क	ख्ख	ग्ग	घ्घ	ङ्ङ
च्च	छ्छ	ज्ज	झ्झ	ञ्ञ
ट्ट	ठ्ठ	ड्ड	ढ्ढ	ण्ण
त्त	थ्थ	द्द	ध्ध	न्न
प्प	फ्फ	ब्ब	भ्भ	म्म
य्य	ल्ल	व्व	श्श	ष्ष
स्स	ह्ह	क्ष्क्ष	त्र्त्र	ज्ञ्ज्ञ

ल्याः

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
छि	नि	स्वँ	पि	न्या	खु	ह्नस (ह्नय)	च्या	गु	साह्न (झि)
११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०
सँछि	सँनि	सँस्वँ	सँपि	सँन्या	सँखु	सँह्नस	सँच्या	सँगु	निसाह्न (नी)
२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
नीछि	नीनि	नीस्वँ	नीपि	नीन्या	नीखु	नीह्नस	नीच्या	नीगु	स्वसाह्न (स्वी)
३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०
स्वीछि	स्वीनि	स्वीस्वँ	स्वीपि	स्वीन्या	स्वीखु	स्वीह्नस	स्वीच्या	स्वीगु	पिसाह्न (पी)
४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०
पीछि	पीनि	पीस्वँ	पीपि	पीन्या	पीखु	पीह्नस	पीच्या	पीगु	न्यासाह्न (न्यय)
५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०
न्ययछि	न्ययनि	न्ययस्वँ	न्ययपि	न्ययन्या	न्ययखु	न्ययह्नस	न्ययच्या	न्ययगु	खुसाह्न (ख्वी)

६१ ख्वीछि	६२ ख्वीनि	६३ ख्वीस्वँ	६४ ख्वीयि	६५ ख्वीन्या	६६ ख्वीखु	६७ ख्वीन्हस	६८ ख्वीच्या	६९ ख्वीगु	७० न्हससान्ह (न्ह)
७१ न्ह छि	७२ न्ह नि	७३ न्ह स्वँ	७४ न्ह यि	७५ न्ह न्या	७६ न्ह खु	७७ न्ह न्हस	७८ न्ह च्या	७९ न्ह गु	८० च्यासान्ह (चय्)
८१ चय्छि	८२ चय्नि	८३ चय्स्वँ	८४ चय्यि	८५ चय्न्या	८६ चय्खु	८७ चय्न्हस	८८ चय्च्या	८९ चय्गु	९० गुसान्ह (गौ)
९१ ग्वीछि	९२ ग्वीनि	९३ ग्वीस्वँ	९४ ग्वीयि	९५ ग्वीन्या	९६ ग्वीखु	९७ ग्वीन्हस	९८ ग्वीच्या	९९ ग्वीगु	१०० सच्छि

१०१ सच्छिवछि	२०० निसः	३०० स्वसः	४०० प्यसः	५०० न्यासः	६०० खुसः
७०० न्हय्सः	८०० च्यासः	९०० गुसः	१००० द्वः छि	१००१ द्वःछिवछि	१०००० सिद्वः

झीसं नं बियातःगु प्रचलित नेपाल लिपि स्वयाः याःगु छगः-निगः आखः थीथी थासय्, ल्वहं थें व मेमेगु कुं नं यगिं खनेदु। खँ कं दु। आः तकं प्रस आखःया विकास याये मदुगु व छगः हे आखः थीथी झीसिनं च्वयाच्वंक वलय् ख्वाख्वा याना बनीगु स्वाभाविक हे खः। अथे हे मीनगा लिपि दुगुलिं ज्ञायाया थिंक उगु दुकं लिपिया स्वांनं दु। अथे हे ज्ञाया कुंनं थाःसय् वा मेमेगु ज्ञागुनं थें प्रचलित नेपाल लिपिं च्वःसांनं उकिं छगः निगः आखः मेमेगु लिपि (भुजिंम्वः, रञ्जना आदि) च्वाकज्याना च्वंगु दनं। थुपिं हे ज्ञाः कलाच्वंगु व मेमेगु लिपिं दुगु वयाच्वंगु कुंकं आखः थथे दु:—

मा-आखः

ऋ — ऋ — ऌ — ॠ — ॡ
ॠ — ॠ — ॡ — ॠ — ॡ
उ — उ / ऊ — ऊ
ओ — ओ / औ — औ
१ — १ / ९ — ९

वा-आखः

क — क / ख — ख / ग — ग / छ — छ — छ / ञ — ञ
ठ — ठ / ध — ध / न — न / ल — ल / भ — भ / ऊ — ऊ

चिना-आखः

ꣲ — थ्व 'ꣲ' आखः धुंकाः मेगु कुंनं वा-आखः थिंक वलय् थुकिया रूप ख्वा यानाच्वंगु दु। गथे— क — क

ल्याः

४-४ / ५-५ / ६-६ / ९-९-९-९-९

निग्वः वा स्वंग्वः आखः चिनाया क्ष्रू खँग्वः

१. नरक्षा
२. रक्षा
३. क्षाय्
४. क्ष्यङ्यू
५. आङ्का
६. ऋं यूं
७. मग्ग्वः
८. स्यल्लाः
९. थ्याक्का
१०. क्ष्वांकँ
११. स्वयम्भु
१२. अन्नपूर्णा
१३. ग्वाक्षः—क्वाक्षः
१४. स्वास्थ्य
१५. सन्ध्या
१६. काठमाडौं
१७. एकराष्ट्र
१८. अक्षरा
१९. कष्ट
२०. भक्ति
२१. यज्ञ नगर
२२. शान्ति
२३. मन्त्री शासक
२४. खड्गरत्न
२५. स्वाध्याय
२६. बौद्ध
२७. हिन्दू
२८. भाषा
२९. स्थापित
३०. शुद्ध
३१. आत्माभिमान
३२. संस्कृति
३३. वास्तुकला
३४. याङ्स्थां
३५. प्रद्युम्न
३६. अप्सना
३७. ऋरद
३८. मोक्षान
३९. नम्रा
४०. गदास्य
४१. नाड्रिय
४२. सिद्धार्थ
४३. यज्ञा
४४. सम्राज्ञन
४५. माक्षिकन
४६. सिग्मा
४७. अलङ्कन्दन
४८. स्कूल
४९. कम्प्यूटर
५०. ङ्स्सिद्यूर
५१. सिक्का
५२. नेल्सन मण्डेला
५३. सन फ्रान्सिस्को
५४. मङ्गश्री
५५. क्रू पूरव
५६. हायन्स गोर्जेन्सन
५७. लक्ष्मी
५८. धारबाः
५९. संख्याः
६०. कवाल

अप्यासया निंगिं थीथी थ्यः सखू -

म त्रिं त्या सर्वधर्मा ॥ शून्यता करुणा [illegible] श्री हेरुक समा
योग डाकिनी [illegible] ॥ [illegible] सर्व [illegible] ॥ सर्वडाकि
नी समायोग श्री हेरुक पद [illegible] ॥ ॥ इति श्री हेरुकाभिधान महातन्त्र
राजे [illegible] सम्बरोदयकल्पे श्रीमहासम्बरोदय तन्त्रराज सर्वयोगिनी
रहस्य [illegible] समाप्ता [illegible] ॥ ये धर्मा

संवरो. १२१ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] १२७

थुगु थ्यः सखू 'अःआ सखू कू थि' ॐ दुगु
"सम्बरोदय तन्त्रराज" (NRN वा ११)
नॆ. सं. ९७१ या खः।

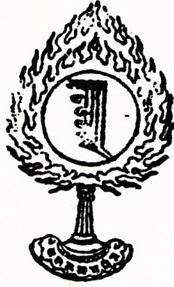
४ नेपाल लिपि गुथिं दुगु थ्याःसफू यापाखं (लिपि सीमदुगु)

थ्व गु थ्याःसफू 'आशासफू कुथि' स दुगु
"नामसंगीति" (NRN वग ३८) नें.सं. ७९१ या खः।

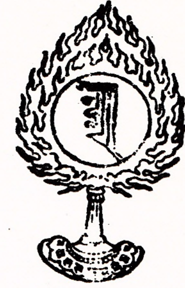
थ्व आखः सरुं कुथिया "कृष्णयामाजी गन्ह" (वग ११२) याखं लिकयागुः गुरवः

सिजः थौ

जय मांभाय्

हना पौ

नेपाल लिपि गुथिं नेपाःया थःगु छ प्राचीन लिपिया प्रचलितगु नेपाल लिपि, रञ्जना लिपि, भुजिंमोल लिपि स्यनेकेनं यानाः थ्व विशेषतः राजधानी काठमाडौंलं पिनेपिनं च्वंगु जिल्लाय् थ्यंकनं वनाः नेपाल लिपि स्यनेगुया लिसें नेपालभाषाया प्रचार याना वयाच्वंगु व नेपाल भाषाया विभिन्न विधाया सफू प्रकाशित यानाः, नेपाल लिपि "पौभाः" पत्रिका मदिक्क पिथनाः नेपालभाषाया सेवा यानावया च्वंगुलिं नेपाल भाषा परिषद्पाखें नेपालभाषा व संस्कृति थन्ह्याकेगु व तव्याकेगु ज्याखँय् तःदँनिसें न्ह्याःथनवह कथं च्वछाय्वहगु ज्या याना वयाच्वंगु संस्था वा व्यक्तियात बिइगु रु १५,०००।– (झिंन्याद्वः) तकाया ने०सं० १११४ दँया विशेषधन सिरपाः नेपाल लिपि गुथियात लःल्हानागु जुल।

नेपालया मूलं थःगु छ पहःगु नेपाल लिपियात द न्ह्यंकभनं प्रसार यानाः नेपालभाषायात तःजि ज्वःलं न्ह्याकाय्‌ंकेगु ज्याय् नेपाल लिपि गुथि थ्वथे छ सफलताया सगं काकां न्ह्याः वनेफयमा।

सुभाय्।

ने०सं० १११४ कौलागाः १२
वि०सं० २०५१ कार्तिक १४
न्यत गुंह्वँ, यँ।

रवीन्द्रनन्द वज्राचार्य
सचिव
नेपाल भाषा परिषद्

सत्यमोहन जोशी
अध्यक्ष
नेपाल भाषा परिषद्

थाकू: इन्द्रेणी अफसेट प्रेस बागबजा: यँ फोन ल्या: २२५९५४, २४०५४८

नेपाल लिपि गुथियापाखें स्वकाःगु प्रचलित नेपाल लिपि वर्णमाला पिथनगु निंतिं हिंकमाःगु छुं आखः व साकृति खँ

□ शरद कसाः

नेपाल लिपि गुथिया ज्वसालय् ने.सं. ११०९ दिल्लाथ्व ३ कुन्हु नेपाःया इनवरःपिं लिपि विशेषज्ञपिनि दथुइ ज्वगु ज्यासझ्वी क्वःछिनाः ने.सं. १११२ बछलागा १० कुन्हु लिपि गुथिया १२ दँ बुन्हिया लसताय् दकलय् न्हापां "प्रचलित नेपाल लिपिया वर्णमाला" ३००० गू पिदन । अन लिया ने.सं. १११८ बछलागा १० कुन्हु १८ दँ बुन्हिया लसताय् हानं निकःगु संस्करण कथं ३००० गू हे वर्णमाला सफू पिदन । थ्व सफू नं [illegible] गुलिं आः याकनं स्वकाःगु संस्करण पिथनेमाःगु आवश्यक जुल । थुगु वर्णमाला सफू प्रचलित नेपाल लिपि कक्षा कायगुया मूज्वलं मध्यय् छगू जुया च्वयाः च्वंगु दु । त्रिभुवन विश्वविद्यालयया थीथी उच्च संकायय् अध्ययन याइपिनिगु निंतिं लिपि च्वन ज्वलनय् थुकियात मान्यता बियाः दुथ्याकातःगु जुल । उकिं थुकियात हे नालाः लिपि कक्षा कायगुया लिसें थुकी दुमथ्याःगु व ल्हीयात ल्ययक, पूलांगु मौलिक पहः मस्यंक अझ उच्चः स्तरीय, छताछि व प्रभावकारी याथ्यत नायं अःपूक स्यनः कने याय्माःगु थ्व ख्वालय् सनाच्वंपिनिगु निंतिं चिउताःया विषय जुइगु स्वाभाविक जुल ।

ज्ञानंया सफू वा थ्यासफू च्वयत अथवा मगु न्ह्याथं च्वयगु सिलसिलाःय् लिपिया तसकं महत्व दु । 'लिपि' छु शब्दया चिंपाखें दृश्य व पाठ्य दयकावी । थुकिं शब्दया वर्णय सुनिश्चित जुयाः छलंछः दँ लिया तक थ्यनी, गुवलय् व लिपिवद्ध याःगु खः । विश्वय् गुलिनं शब्दत दु व लिपित दु, सफूया अन्तरंग जानकारीःया निंतिं उगु सफूया लिपिया छु ज्ञान आवश्यक दु । थथे धायमाल धाःसा विशिष्ट लिपिया ज्ञान उलि आवश्यक मदु गुलि उगु वैज्ञानिक विधिया ज्ञान आवश्यक दु, गुकिं छुनं लिपिया प्रकृति व प्रवृत्तियात सीक इइ । लिपिया थ्व प्रकृति व प्रवृत्ति सीकत वर्णमाला सफूलिं ग्वाहालि यानाच्वंगु दइ । थन आः ज्याया पिदनाच्वंगु वर्णमाला सफूली हिंकमाःगु व ततमाःगु छु खँ साकृतिया निंतिं ज्वःच्वयाच्वना ।

माआखः उलि हिंकमाःगु मदु । वा आखःया ख्वलय् (पौ ८ य्)

क आखःया ल्यून ज्याःया व्वः एचा मिले याय् माली

ख आखलय् नकुना लिपिइ थंज्यायकातःगुया यलसा वाला जक याय्गु

ग आखः तसकं कूलुगुयात मिले याय्गु

घ आखःया कुं नं एचा मिले याय्गु

थ   आखः नं एवा मिले यायगु

द   आखःया कूं नं मिले यायगु

य   आखः नं एवा मिले यायगु

ल   आखःया ख्यःनया ब एवा मिले यायमाःगु

स   आखःया आयाम्हंगु स्वाना ब्वीं यायगु

१४ पत्राय् 'इगु' ज्वःमाःथाय् 'दगु' आक आयाम्हंगुयाग रिंकगु
न्हूः आखःया म्हलय् 'क्र क्र क्ट क्टृ' आखःया पलेसा 'त्रू त्रू तृ तॄ' कथं तयगु
थुकथं इ 'त्रू त्रू तृ तॄ' यानावीगु (पौ १७)
पौ १९य् निम्हलय् 'देवनागरी खिंकवलय्' आयाम्हंगुयाग 'देवनागरी आखलय् खिंकवलय्' याःसा प्रष्ट ज्वःगु थें ब्वं।
खिनाआखःया दसु थुवलय् 'क्ष' ब्वयागःगुयाग 'क्ष' इ ब्वयावीगु खःला?
आथइ 'एक' दसु नं एवा याय्‌छि मजाला धःगु थें ब्वं। ब्वखँ ख्वःवनू 'त' आखलय् दसु विउसा ब्वःगु थें तया। थुकिया पलेसा 'क्षक' वा मगु खँ ख्वः तयगु
पौ २० य् 'ग' खिना आखःया दसु कँथाय् 'ग्क' आखः नं लिउन 'थ' य् आक दसु थुसा वांलाःगु
'आ' आखः निम्हः खिनागःगुली ब्वय्‌या क्वाः एवा क्वाहां वय माःगु
'त' या दसु विउथाय् (पौ २१य्) हाकनं निम्हलं म्हलय् थियाम्हंगुली 'क्ष' क्षह्वः लिकाय माली
'थ' या दसु वियागःगुली नं थ्व व थ्व क्वःने ल्यून यानाः मिले याय माली
'ध' य् नं क्वःने ल्यून यानाः मिले याय माःगु
पौ २७ य् 'व' खिना गःगुली आः यूनंक इ 'व' खिनाः हिला क्वयगु व पूलांगु
क्वाःगं ब्वयागःगु ग्रन्थ व अभिलेखय् 'व' या पलेसा 'व' थें खिनागःगु दःगु धकाः दसु वियावीगु
पौ ३१य् 'संलिपि' धकाः शीर्षक तयावीगु। थन क्वाःगं ब्वयागःथाय् कम्प्युटरनं टाःगु याकगु व टाय् रिंकगु
पौ ३३ निसें पूलांगु सफूया नमूना वियागःगु नं सीमइगु हिलाः वांलाःगु तयाः वीगु व थुकी थ्व सफू धकाः आक ज्वःमाःथाय् 'थ्वः सफू' आयाम्हंगुयाग रिंकगु
□ सहलह्या निंगिं —

गुगु शु या पलेसा न्हूः आखलय् गृगू रू शू तयमाःसा ज्यू लाकि मज्यू?
वर्णमाला सफूली खिं विया मगःगुयाग 'खिं' नं विस्कं तया वी माली।

· थ्व वर्णमाला सफूया मूउद्देश्य निगा दु। छगू लिपि मसःथिंक स्यनगु व मेगु लिपि सयक धूंकाः पूलांगु सफू ब्वन स्यकगु। थ्व इ उद्देश्ययाग कःघानाः आः क्वःगु वर्णमाला सफू यिथने वलय् कम्प्युटर आखलं दसु उध्वः वियाः यिथने दःसा वांलाःगु थें तया। थुकी सकसिगुं इ्सयक स्वाहालि दःगु धःगु एलसा कया।